

Okuma Yazmayı Öğrenme Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Etkisi

Kayhan Bozgün⁺, Şafak Uluçınar Sağır^{*}

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Amasya, Türkiye

^{*}Corresponding author: safakulucinar@hotmail.com

⁺Speaker: kayhanbozgun@gmail.com

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitimin, ilkököl birinci sınıftaki okuma yazmayı öğrenme sürecinde etkisini sınıf öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri ve velilerin bakış açılarına göre tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, 2016-2017 öğretim yılında Ege Bölgesi'nde bir ilde iki okulda görev yapan 10 birinci sınıf öğretmeni, 10 okul öncesi öğretmeni ve bu okullarda birinci sınıfta çocuğu öğrenim gören 10 veliden oluşmaktadır. Veriler görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan bireylere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış, elde edilen veriler nitel araştırma teknikleri ile analiz edilmiştir. Araştırmada ilk okuma yazma öğretimi sürecinde okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin daha fazla zorlukla karşılaştıkları bulunmuştur. Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor beceriler açısından hazır bulunuşluklarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çizgi çalışmaları, örüntü kurma, dinleme ve ses çalışmalarını okul öncesi eğitimde alan öğrenciler okuma yazma sürecine daha hızlı adapte olmaktadır. Okul öncesi öğretmenleri kurumlarında şehir ve kırsaldaki fırsat eşitsizliğinin giderilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Okul öncesi eğitim almayan çocukların velileri en fazla harflerin yazımında, hece oluşturma ve harf tanımadaki zorlandıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgulardan hareketle, okul öncesi eğitiminin ilk okuma yazmaya geçişte ve ilkökula hazırlıktaki önemi konusunda aileleri bilinçlendirmeye yönelik çalışmaların artırılması ve okul öncesi eğitiminin daha etkili hale getirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler – Okul öncesi eğitim, Okuma-Yazma, Öğretmen, Veli

Abstract – The purpose of this research is to determine the effect of preschool education in the process of learning reading and writing in the first grade of primary school according to the point of view of classroom teachers, preschool teachers and parents. The design of case study was used as a qualitative research model. The study group consisted of 10 primary teachers, 10 kindergarten teachers and 10 parents of children who were studying in the first class in two different schools. Data was gathered by interview method. Semi-structured interview form was applied to the participants, and the findings were analyzed by qualitative research techniques. As a result of the study, the students who did not receive preschool education during the basic literacy skills training encountered more difficulties. Students who took line work, generating a pattern, listening and sound activities in preschool education adapt to the literacy process more quickly. Preschool teachers state that the inequality of opportunity in urban and rural areas should be eliminated in their institutions. The parents of the children who did not take preschool education stated that they had difficulty in writing letters, creating syllables and identifying letters. Based on the findings, it is suggested to increase the awareness of the families about the importance of preschool education in the transition to basic literacy skills and in preparation for primary school, and to make preschool education more effective.

Keywords – Preschool education, Reading, Writing

I. GİRİŞ

Okuma yazma becerileri bireylerin okul başarılarında ve sosyal yaşantılarında çok önemli etkilere sahiptir. Bireyin kendini gerçekleştirmesini ve toplumun sürekliliğini sağlayan temel yaşam becerilerinin kazanılmasını sağlar. Çünkü uygar insan etkin bir okuma becerisine sahip olmadan istenilen bilgi birikimi kazanamamaktadır; etkin bir yazma becerisine sahip olmadan da edindiği bilgi birikimini çevresiyle paylaşamamaktadır [7]. Okuma yazma öğretiminin amacı; yalnızca bu konuda beceriler kazandırmak değil eleştirel düşünme, bilgiyi kullanma, analiz-sentez yapma, karar verme, değerlendirme vb. gibi birçok zihinsel beceriler kazandırmaktır. Bununla birlikte nitelikli bir okuma yazma öğretimi sayesinde bilgiler hızlı bir şekilde öğrenilir ve

belleğin gelişimi sağlanır [7]. Bu becerilerin nitelikli olarak kazanılması ilkököl birinci sınıfta başlar. Bu yüzden okuma yazma becerilerinin kazanılması, insan hayatında önemli bir yere sahiptir [2]. İlk okuma yazma faaliyetleri eğitim öğretimin ilk hedefleri arasındadır ve en temel ögesidir. UNESCO, okuma yazmanın; temel bir öğrenme ihtiyacı olduğundan ve bireylerin varlıklarını sürdürmek, onurlu bir şekilde yaşamak ve çalışmak, yaşam standartlarını yükseltmek, kapasitelerini sonuna kadar geliştirmek, kalkınmaya katılmak, bilgili kararlar vermek ve öğrenmeyi sürdürmek olarak açıklar [14].

Okuma yazma becerilerinin geliştirilmesinde erken çocukluk yaşlarında yapılacak etkinliklerin okuma yazma öğretiminde çok önemli olduğu vurgulanmaktadır [15]. Çelenk'e göre [6]; okul öncesi dönemde yani çocuk okula

gelmeden önce biyolojik (olgunlaşma), duyuşsal (öğrenme güdüsü ve istekliliği), bilişsel (ilk okuma ve yazmanın gerektirdiği seviyede ön bilgi ve beceri) ön yeterliliklere sahip olmalıdır. Örnek olarak; çocuğun kalem tutması için kas sinir gelişim gücü kazanması; yazıları okuma ve onlardan anlam çıkarması için de zihin ve beyin gelişimi kazanması; ilk okuma yazma öğretiminde başarılı olmaları için ileri düzeyde öğrenme arzusuna (öğrenme güdüsüne) sahip olması gerekir [7]. Okul öncesi dönemde kapsamlı bir şekilde öğrenme ve gelişmeye, anne ve baba eğitimine gereken özveri ve ilginin gösterilmesi ilerleyen yıllarda ilköğretimde büyük başarılar sağlar; öğrenme güçlüklerini azaltabilir hatta ortadan kaldıracaktır. Nitelikli bir okul öncesi deneyimi olan çocukların sınıfta kalma olasılıklarının daha düşük olduğu gibi okulda başarılı olma, okula devam etme ve topluma faydalı katkıda bulunma olasılıkları daha yüksektir [1].

Çocuğun bilişsel ve dil becerileri açısından ne derece hazır olduğu ile okul başarısı büyük ölçüde ilişkilidir. Örgün eğitim ortamlarında, bilgi edinmede yazılı ve sözlü dil kullanılır. Bu yüzden birinci sınıfa başlayan bir çocuğun yapması gereken ilk şey okuma yazmayı öğrenmektir. Dolayısıyla çocuğun ilkokula başlamadan önce dil becerilerinde belli bir seviyeye ulaşmış olması büyük önem taşır. Okul öncesi eğitim programlarında çocuklar okuma yazmaya hazırlık kazanması açısından bilişsel ve dil becerilerini geliştirecek etkinliklere yoğunlaşır. Bu sebeple çocukları okula hazırlamak açısından okul öncesi eğitim kurumları özellikle yetersiz koşullardan gelen çocuklar için son derece önemlidir [5]. Birinci sınıfa başlayan çocuklara uygulanacak olan ilk okuma yazma öğretimine; ailede ve okul öncesi süreçte kazandığı dil becerileri ve konuşma, dinleme, okuma ve yazma deneyimleri temel oluşturacaktır. Dolayısıyla ilk okuma yazma öğretimini, birinci sınıfa başlayan her çocuğun okul öncesi birikim ve deneyimlerini dikkate alan bireyselleştirilmiş bir öğretim sürecidir [7].

2012-2013 eğitim-öğretim yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçildikten sonra okula başlama yaşı öne çekilmiş, okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmamıştır. Bu da erken yaşta okula başlamanın okul öncesi eğitimden daha faydalı olduğu algısının oluşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla 2008'den beri yapılan çalışmalar yarım kalmış ve edinilen kazanımların 'erozyona uğramasına' sebebiyet vermiştir [11]. İlkokul birinci sınıfa başlayan çocuklardan okul öncesi eğitim alan ve almayan çocuklar arasında okuma yazmaya geçiş sürecinde farklılıklar olacağı öngörülmektedir. Okul öncesi eğitiminin öneminin biraz daha iyi anlaşılması, ailelere ve dolayısıyla topluma farkındalık kazandırılması açısından okuma yazmaya geçiş sürecinde okul öncesi eğitiminin etkilerinin araştırılması, bundan sonraki çalışmalara temel oluşturulması ve farklı bakış açıları kazandırması bakımından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı birinci sınıf öğrencilerinin okul öncesi eğitimi alıp almamalarının okuma yazmaya geçiş sürecinde etkilerini sınıf, okul öncesi öğretmeni ve veli perspektifinden tespit etmektir. Araştırmada "Okul öncesi eğitiminin okuma yazmaya geçiş sürecindeki etkileri nelerdir?" probleminin yanıtı aranmıştır. Bu problem dâhilindeki alt problemler şunlardır:

1. Okul öncesi öğretmenlerinin ilkokula hazırlık için yaptıkları çalışmalar nelerdir?
2. Birinci sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinden beklentileri nelerdir?
3. Veliler okul öncesi eğitimden beklentileri nelerdir?

4. İlkokulda okuma yazma sürecinde yapılan etkinlikler nelerdir?
5. Birinci sınıf öğretmenlerinin ilk okumaya geçiş sürecinde karşılaştığı zorluklar nelerdir?
6. Okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerde okuma yazmaya geçiş sürecinde ne gibi farklılıklarla karşılaşılmaktadır?

II. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okul öncesi eğitiminin ilk okuma yazmaya geçiş sürecinde etkisini birinci sınıf öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri ve velilerin görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlayan durum analizi çalışmasıdır. Durum analizinde; bir durum hakkında daha detaylı bilgi elde edebilmek için öğretmen, öğrenci, veli gibi farklı rollerdeki kişilerin benzer olaydaki durum ve tutumları incelenir [12].

B. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 10 birinci sınıf öğretmeni; 10 okul öncesi öğretmeni ile çocuğu birinci sınıfa devam eden 10 veli oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde kolay ulaşılabılır örneklem seçim yöntemi uygulanmıştır. Görüşmelere katılan öğretmenlerin mesleki tecrübeleri, sınıf mevcutları, okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrenci sayıları Tablo 1'de gösterilmiştir. Sınıf öğretmenleri 'S.Ö.' Okul öncesi öğretmenleri "O.O" şeklinde kısaltılarak adlandırılmış, yapılan görüşme sırasına göre sıra numarası verilmiştir.

Tablo 1. Birinci sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinin mesleki tecrübeleri ve sınıf mevcudu özellikleri

Öğretmen kodu	Mesleki tecrübe	Sınıf mevcudu
S.Ö.1	O.Ö.1	15 8 28 25
S.Ö.2	O.Ö.2	30 13 33 25
S.Ö.3	O.Ö.3	30 11 31 26
S.Ö.4	O.Ö.4	24 10 31 25
S.Ö.5	O.Ö.5	26 15 23 25
S.Ö.6	O.Ö.6	5 10 30 26
S.Ö.7	O.Ö.7	24 7 26 25
S.Ö.8	O.Ö.8	19 5 35 13
S.Ö.9	O.Ö.9	26 17 32 25
S.Ö.10	O.Ö.10	24 9 29 20

Görüşmeye katılan veliler genelde ilkokul (n=4) ve ilköğretim (ortaokul) (n=3) mezunuydular. Ayrıca aralarında ortaöğretim (lise) (n=2) ve üniversite (n=1) mezunu olan velilerle de görüşme yapılmıştır. Görüşmeye katılan velilerden 3'ünün çocuğu okul öncesi eğitim almamış, 7'sinin çocuğu okul öncesi eğitim almıştır.

C. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Birinci sınıf öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri ve velilere uygulanmak üzere her grup için ayrı ayrı yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Formlar hazırlanırken öncelikle örnek şablonlar oluşturulmuş, sonrasında alan eğitimi uzman görüşü alınarak değerlendirilmiş ve düzeltmeler yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüştür. Görüşme kayıtlarının cümle içeriklerinden kodlar oluşturulmuş, kodların temsil ettiği düşünülen temalar oluşturulmuştur. Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur.

Betimsel analiz; elde edilen verilerin belirli temalara göre özetlenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanmaktadır [18].

III. BULGULAR

1. Okul Öncesi Eğitimde Yapılan Okuma Yazmaya Hazırlık Çalışmaları

Okul öncesi öğretmenlerinin tamamı (n=10) okul öncesi eğitimde özellikle 5 yaş grubu için okuma yazmaya hazırlık çalışmaları yapılmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Örnek cümleler aşağıda verilmiştir.

O.Ö.2: "...çalışma yapraklarında kavram çalışmaları, sayı çalışmaları, çizgi çalışmaları...ilkokula hazırlık çalışmaları yaptırıyorum."

O.Ö.8: "...mesela eşek hangi sesle başlıyor, arkadaşlarımızın içinde 'a' sesiyle başlayan var mı gibi basit şeyler."

O.Ö.2: "...sonra şeyler var araç sesleri, doğa sesleri bunlar kayıtlı akıllı tahtamızda, onları dinlettiriyoruz, ne sesi olduğunu tahmin ettirmeye çalışıyoruz çocuklara o şekilde."

O.Ö.5: "Mesela çizgi çalışmalarımız var, sesleri öğretiyoruz sesli harfleri ama sadece...zıt kelimeler, eş anlamlı kelimeler bunları tekrar ediyoruz...dikkat çalışmaları yapıyorum ben..."

O.Ö.6: "...çizgileri birleştirme, kalemi doğru tutma, küçük kas becerilerinin uygun şekilde gelişimleri..."

Yapılan görüşmelerde okuma yazma öğretimine hazırlık için neler yapmak gerektiği konusunda okul öncesi öğretmenlerinden 3'ü birinci sınıf öğretmenleriyle fikir alışverişinde olmadıklarını, 7'si birinci sınıf öğretmenleriyle fikir alışverişini yaptıklarını dile getirmişlerdir.

2. Birinci Sınıf Öğretmenlerinin Okul Öncesi Öğretmenlerinden Beklentileri

Birinci sınıf öğretmenleri okul öncesi eğitimde oluşan yanlış öğrenmeleri düzeltmekte zorlandıklarından, bu yüzden okul öncesi öğretmenlerinin özellikle harflerin öğretimine hiç girmemeleri gerektiğinden bahsetmiştir. İlk okuma yazmaya hazır bulunuşluk çalışmaları yapmalarının daha yerinde olacağından söz etmişlerdir. Öğretmenlerin 4'ü okul öncesi öğretmenleriyle iletişim halinde olduklarını, 2'si yüzeysel bir iletişim içerisinde olduklarını, 4'ü iletişim kurmadıklarını belirtmiştir. Birinci sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinin ilkokula hazırlık çalışmalarında yoğunlaşmaları gerektiğini düşündükleri okuma yazma etkinlikleri Şekil 3'te gösterilmiştir. Örnek cümleler aşağıda verilmiştir.

S.Ö.1: "...el kol koordinasyonları geliştirecek çalışmalar yapmaları lazım, bu tür etkinlikler yaptıklarında öğrenciler daha hazır bir şekilde gelir."

S.Ö.7: "...küçük kaslarını geliştirmek için etkinlikler yapılmalı."

S.Ö.6: "...çizgi çekme, kalem tutma, boyama yapma gibi etkinlikler yapsınlar ama sesleri öğretmelerini istemem."

S.Ö.3: "Özellikle görsel okuma konusunda dikkatlerinin daha fazla olması çok önemli, çocuğun gördüğünü düzgün cümlelerle ifade edebilmesi. Diğerlerini biz hallederiz zaten. Çocuklara düzgün konuşma, ifade etme gibi daha çok yer verilirse bize çok faydası olur."

S.Ö.2: "Dinleme üzerinde biraz daha dururlarsa, öğrencilerden mesela dinlediklerini anlatmalarını isteme şeklinde, olayların sırasına göre anlatma bu tür çalışmalar biraz daha fazla yapılırsa daha iyi olur."

S.Ö.5: "...okuma yazmada da daha çok görsele dayalı, çocuğu konuşturmaya dayalı çalışmalar yapılmasını isterim."

S.Ö.4: "...çizgi çalışması yapılabilir, kalem tutmadır, kitabı defteri öğrenmedir o anlamda çalışmalar yapılabilir ama kesinlikle harf ismi söylenmemesi gerekiyor."

3. Velilerin Okul Öncesi Eğitimden Beklentileri

Araştırmada çocukları okul öncesi eğitime gitmeyen veliler de dâhil görüşmeye katılan bütün velilerin okul öncesi eğitimden beklentilerinin neler olduğu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Velilerin okul öncesi eğitimden beklentileri

Tema	Kod	Örnek
Okul kültürü	Okula alışması (n=3)	V.1: "...okula alışması olurdu."
Sosyalleşme	Arkadaşlık ilişkileri (n=5)	V.5: "...arkadaşlarıyla kaynaşır."
Psikomotor beceriler	Kalem tutma ve çizgi çalışmaları (n=3) El becerileri ve parmak kaslarının gelişimi (n=3)	V.6: "...çizgi çalışması yapması daha çok..." V.9: "...parmak kaslarının falan gelişmesine faydalı olduğu..."
Hazırbulunuşluk	İlkokula hazırlık (n=3)	V.8: "Okula hazırlık, 1.sınıfa hazırlık olarak düşünmüştük."
Temel kavramlar	Rakamlar bilgisi (n=4) Harf öğretimi (n=3) Sayı sayma (n=2)	V.2: "...harfleri, rakamları o şekilde öğrendi." V.7: "...öğrenirdi sayı saymasını falan..."
Diğer	Kaliteli zaman geçirme (n=2) Oyun etkinlikleri (n=2) İngilizce öğrenme (n=1)	V.4: "...kaliteli bir zaman geçirmesi, oyun oynaması..." V.9: "...ufak ufak böyle İngilizce olsun..."

Çocukları okul öncesi eğitim alan velilerden biri okul öncesi eğitiminin beklentilerini karşılamadığını ve çocuğunun yeterince başarılı olamadığını dile getirirken diğer 6 veli okul öncesi eğitiminin beklentilerini karşıladığını ifade etmiştir. Görüşmelere katılan velilerin tamamı (n=10) birinci sınıfa başlamadan önce okul öncesine gidilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çocuğu okul öncesine gitmeyen veliler ilk çocuk olduğunu ve hata yaptıklarını bir sonraki çocuklarını okul öncesi eğitime göndereceklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca velilerin tamamına yakını (n=9) okul öncesi eğitiminin zorunlu olması gerektiği görüşündedirler. Ancak velilerden biri okul öncesi eğitiminin zorunlu olmaması gerektiğini çünkü her ailenin okul öncesi eğitiminin masraflarını karşılayacak bütçeye sahip olmadığını belirtmiştir.

4. Birinci Sınıfta Yapılan Okuma Yazma Etkinlikleri

Öğretmenlerden alınan cevaplar doğrultusunda ilk okuma yazma etkinlikleri Tablo 3'te sınıflandırılmıştır. Öğretmenlerin cevaplarına örnekler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Okuma yazma sürecinde yapılan etkinlikler

Tema	Kod
Dinleme	Dinleme kurallarını kavratma. (n=1) Sesi hissettirme, ayırt ettirme çalışmaları. (n=2) Dikkat çekme, motivasyon. (n=2) Çizgi film izleme. (n=2) Dinleme metinlerini yarıda kesip akışa uygun tamamlattırma. (n=3) Anlatılan bir metin hakkında sorular sorarak öğrencilerin dinledikleri doğrultusunda cevap vermesi. (n=3)
Konuşma	Konuşma kurallarını uygulama etkinlikleri. (n=2) Resim, olay, hikaye vs. yorumlama. (n=5) Bir metin, kelime, konu vs. hakkında konuşma. (n=4) Şarkı, fıkra, tekerleme, şiir vs. söyleme. (n=1) Sosyal medya dili ile değil uygun ifadeler kullanarak konuşma çalışması. (n=1) Günlük olaylarla ilgili konuşma. (n=1) Kendisini ve ailesini tanıtmaları. (n=1) Soru-cevap etkinlikleri. (n=1)
Okuma	Sessiz okuma çalışması. (n=2) Örnek okuma yapma, sırayla okutturup metni takip ettirme. (n=4) Seviyeye uygun hikaye, metin, şiir vs. okutturma. (n=3) Okuma hevesi uyandırma etkinlikleri. (n=1)
Yazma	Çizgi çalışmaları. (n=1) Dikte çalışmaları. (n=5) Metni, şiiri vs. bakarak yazma. (n=4) Yazım kurallarını kavratma çalışmaları. (n=2) Hece, kelime, cümle oluşturup yazma. (n=1)
Görsel Okuma	Resimleri, metinle ilgili görselleri yorumlama. (n=9) Görseldeki nesnelere konuşma. (n=1) Resmi dramatize ettirme. (n=1) Görselleri inceleme, gördükleriyle ilgili hikaye oluşturma. (n=2) Resimli bulmaca ve zeka oyunları. (n=1)

S.Ö.10: "...dinleme etkinlikleri yapıyorum. Ben okuyup onlardan cevaplar istediğim etkinlikler oluyor."

S.Ö.4: "...resim yorumlama, fotoğraf yorumlama ya da bir olayı yorumlamalarını istiyorum."

S.Ö.3: "...metni okutturuyorum, diğerleri de takip ediyor."

S.Ö.1: "Yazmada dikte çalışması yapıyoruz."

S.Ö.10: "...metinle ilgili resimleri yorumlamaları isteniyor."

5. İlk Okuma Yazmaya Geçiş Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

İlk okuma yazmaya geçiş sürecinde okul öncesi eğitim alan çocuklarda ve almayanlarda karşılaşılan zorluklar olarak; öğretmenler genel olarak kas gelişiminin yetersiz olmasından, kalem tutma becerisinin gelişmemesinden, okula uyum sürecinden, bitişik eğik el yazısı kullanımından, hazır bulunuşluğun yetersiz olmasından, yanlış öğrenmeleri düzeltilmeden kaynaklı sorunlar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Ancak öğretmenlerin çoğu okul öncesi eğitim almayan öğrencilerden, okul öncesi eğitim alan öğrencilere göre daha fazla zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden biri okul öncesi eğitim almış da olsa almamış da olsa birinci sınıfa başlayan öğrencilerle genel olarak ilk okuma yazma sürecinde çok zorluk yaşandığından bahsetmiştir.

Araştırmada velilerle yapılan görüşmelerde hem okul öncesi eğitim alan hem de almayan çocukların ilk okuma yazmaya geçiş sürecinde genel olarak karşılaştıkları sorunların benzer olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. İlk okuma yazmaya geçiş sürecinde karşılaşılan sorunlar

Tema	Kod	Örnek
Psikomotor gelişim	Kalem tutma becerileri (n=2)	V.2: "...kalem tutarken zorlandık biraz."
Okul kültürü	Okula alışma (n=1)	V.1: "...okula başladığında işte hani sınıfta kalmayacağım diye çok zorluk çektik."
Okuma	Harfleri tanıma ve hece oluşturma (n=6) Sesleri yutma (n=1)	V.5: 'Okumada zorlandık, heceleri birleştirmede özelliklerle.' V.7: '...eksik okuyordu mesela bazı harfleri yutuyordu.'
Yazma	Çizgi çalışmaları (n=2) Harflerin doğru yazılışı (n=6)	V.3: 'Çizgi çalışmalarında zorlandık.' V.6: '...yazıyı yazmak için zorlandı.' V.8: '... 'd' ile 'g'yi hala karıştırıyoruz.'
Hazır bulunuşluk	Yanlış öğrenmeler (n=1)	V.9: '...öğretmenin öğrettiği gibi biz değişik öğrettiyse zorlandı.'

İlkokula hazırlık çalışmaları açısından şehir merkezi ve köylerde bu çalışmaların yürütülmesindeki farklılıklar konusunda görüşmelere katılan okul öncesi öğretmenlerinden 2'si daha önce köyde çalışmadıkları için bu konuda net fikre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden biri daha önce kasabada çalıştığını ve bu faaliyetlerin yürütülmesinin şehir merkezinden farklı olmadığını dile getirmiştir. Ancak görüşmelere katılan diğer okul öncesi öğretmenleri (n=7) şehir merkezi ve köylerde ilkokula hazırlık çalışmalarının yürütülmesinde farklılıklar olduğundan söz etmişlerdir. Örnek cümleler aşağıdadır.

O.Ö.2: "...materyal olarak hem daha avantajlıyız artı bir de çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik şeyleri farklı olduğu için de oluyor. Mesela köydekiler bazen daha ilgisiz olabiliyor anne baba hani tarlaya gidiyorlar, şeye gidiyorlar hani çocuklarla çok fazla ilgilenemedikleri için çocuklar daha hazırbulunuşlukları düşük olabiliyor."

O.Ö.4: "...burada çok farklı fikirler çıkıyor, çok fazla etkileşim var ve imkanlar çok çok fazla var, velinin desteği çok fazla var. Köyde belki bir okula kayıta geliyorlar bir de sonra karnede geliyorlar o kadar."

O.Ö.5: "...çok büyük fark görmüyorum açıkçası..."

6. Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan Öğrencilerle İlk Okuma Yazmaya Geçiş Sürecinde Karşılaşılan Farklılıklar

Öğretmenlerin çoğu okul öncesi eğitim alan öğrencilerin almayanlardan hazır bulunuşluk açısından daha iyi olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden biri okul öncesi eğitim alamayan öğrencilerin resim yeteneklerinin daha iyi olduğunu söylemiştir. Ancak bunun yanında ilk okuma yazma sürecini nasıl atlattıklarının sadece okul öncesi eğitim alıp almamalarına değil çocuğun kendi kapasitesine, ailesinin yaklaşımlarına ve çevresel faktörlere de bağlı olduğundan söz etmişlerdir. Bazı öğretmenler (n=4) öğrenme süresinin daha çok çocuğun kapasitesine bağlı olarak değiştiğini söylemişlerdir.

Birinci sınıf öğretmenlerine öğrencilerin okul öncesinden getirdikleri yanlış öğrenmelerle karşılaşmış karşılaşılmadığı

sorulduğunda öğretmenlerin 9'u karşılaştığını, 1'i karşılaşmadığını belirtmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda bu yanlış öğrenmelerin okuma ve yazma ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin okul öncesinden edindikleri yanlış öğrenmeler genel olarak okuma ve yazma ile ilgilidir. Öğretmenlerin çoğu öğrencilerin sesleri hatalı çıkardığını, seslerin okunuşlarını yanlış öğrenerek birinci sınıfa başladıklarını belirtmiştir. Örneğin;

S.Ö. 7: *“ses temelli cümle yöntemine göre ‘s’ sesi ‘s’ diye okunur. Ancak öğrenciler ‘s’ sesine ‘se’ demeyi öğrenerek geliyorlar. Dolayısıyla da daha sonraki süreçte harflerin birleştirilmesinde sorun yaşıyorlar. Şöyle ki; ‘sa’ hecesini ‘sea’ şeklinde birleştirerek okuyorlar.”*

Yine öğretmenlerin birçoğu çocukların birinci sınıfa başlamadan önce harflerin yazılışını düz yazıya göre öğrendiklerini, bu sebeple bitişik eğik el yazısı öğrenirken zorlandıklarını ve harfleri yanlış yazdıklarını, hatta isimlerini düz yazı ile yazmayı alışkanlık haline getirdiklerini söylemişlerdir. Ayrıca seneden seneye bitişik eğik yazı stilinde bazı harflerin yazılış yönlerinin değiştiğini, çocukların bu harfleri eski yazılış şekli ile öğrenip gelmesi gibi sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Birinci sınıf öğretmenlerinden 3'ü bu yanlış öğrenmelerin ailelerden kaynaklandığını söylemişlerdir. Ayrıca öğrencilerin okul öncesinden getirdikleri bu yanlış öğrenmeleri düzeltmekte 7 öğretmen zorlandığını ifade ederken, 2 öğretmen zorlanmadığını ifade etmiştir.

IV. TARTIŞMA ve SONUÇ

Birinci sınıfta yapılan ilk okuma yazma etkinlikleri bulguları incelendiğinde birinci sınıfta yapılan ilk okuma yazma etkinlikleri genel olarak şöyledir; Dinleme, konuşma, yazma, okuma kurallarını uygulama; Sesi hissettirme, ayırt ettirme çalışmaları; Çizgi film izleme; Dinleme metinlerini akışa uygun tamamlama; Soru-cevap etkinlikleri; Resim, olay, hikaye vs. yorumlama; Bir metin, konu vs. hakkında konuşma; Örnek okuma yapma, sırayla okuyup metni takip etme; Sesli, sessiz okuma yapma; Dikte etme çalışmaları; Metni, şiiri vs. yazma; Resimleri, metinle ilgili görselleri yorumlama; Görselleri inceleme, gördükleriyle ilgili hikaye oluşturmadır.

Birinci sınıfta öğretmenlerin okuma yazma öğretimi sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, okul öncesi eğitime gitmeyen öğrencilerde; kalem tutma ve parmak kaslarının gelişmemesinden, hazır bulunuşluklarının yetersiz olmasından kaynaklı sıkıntılar yaşamaktadırlar. Ayrıca okul öncesi eğitime gitmeyen öğrenciler okul korkusu yaşamakta, arkadaş edinme ve sosyalleşmede zorlanmaktadırlar. Bunun yanında kitap defter kullanımını bilmemekte, okumaya geçişte geride kalmaktadırlar. Okul öncesi eğitim alan öğrenciler ise anasınıflarında serbest zaman ve oyun ağırlıklı etkinliklere alışkın oldukları için birinci sınıfta okuma yazma sürecindeki programa ve sınıf disiplinine alışmada sıkıntı yaşamamaktadırlar. Yapıcı ve Ulu [16], okul öncesi kurumlarına uyum sağlayan çocukların yepyeni bir sosyal ortam olan ilköğretime başladıktan sonra buradaki yeni sınıf kuralları, ödevler ve derslere uyum sağlamanın zor olabileceğinden bahsetmiştir. Bu da birinci sınıf öğretmenlerinin okuma yazma öğretimi sürecinde okul öncesi eğitim alan öğrencilerle karşılaştıkları sorunlar ile ilgili elde edilen bulguları destekler niteliktedir. Ancak Başal [4], okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrenciler arasında bazı değişkenler açısından fark olup olmadığını araştırmış, uyum

boyutunda anlamlı fark olmadığı sonucuna varmıştır. Bu sonuç bu konuda araştırmada elde edilen bulgularla tutarlılık göstermemektedir. Yazar [17], birinci sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun okul öncesi eğitim almayan öğrencilerle sorun yaşamadıklarını ifade ettiklerini belirtmiştir. Bu araştırmada ise birinci sınıf öğretmenlerinin ilk okuma yazma öğretimi sürecinde genel olarak okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin alanlardan daha fazla sorunla karşılaştıkları görülmüştür. Bu bulgu Yazar'ın [17] araştırma bulguları ile benzer doğrultuda gibi gözükse de tam olarak aynı sonuca varılamamıştır. İlk okuma yazmaya geçiş sürecinde okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrenciler arasındaki farklara bakıldığında okul öncesi eğitim alan öğrenciler almayan öğrencilerden; okula, çevreye vs. uyumda; kitap, defter kullanımında; el hareketleri ve kalem tutma becerilerinde; boyama ve çizgi çalışmalarında; öğrenme süresinde; anlamada; görsel okumada; duygu ve düşüncelerini ifade etmede daha iyi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim alan öğrencilerin ilk okuma yazmaya geçiş sürecinde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişim açısından hazır bulunuşlukları okul öncesi eğitim alanlardan daha yüksektir. Erkan ve Kırcı da [8] ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazır bulunuşluk düzeylerinin okul öncesi eğitim alan öğrencilerin almayanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre birinci sınıfa başlayan öğrencilerin okul öncesinden getirdikleri yanlış öğrenmeler okuma ve yazma ile ilgilidir. Bu yanlışlar şunlardır; öğrenciler okuma yazma öğretimi sürecinde bazı sesler ve rakamların yazılış yönlerini ve şekillerini yanlış öğrenerek gelebilmektedirler. Sessiz harflerin okunuşunu yanlış sesli harf getirerek okumayı öğrenmektedirler. Bu, ses temelli cümle yönteminde, hece oluşturmada sıkıntılar yaratmaktadır. Örneğin 'b' sesine 'be' demeyi öğrenmiş ise 'be' hecesi oluşturulurken 'bea' şeklinde telaffuz eder. Yine okul öncesinden getirilen yanlış öğrenmelerden biri de düz yazı kullanılmasıdır. Çocuklar harflerin yazılışını veya isimlerinin yazılışını düz yazı stiliyle öğrendiği zaman, bitişik eğik el yazı ile yazmaya alışmada zorlanmaktadırlar. Birinci sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinden bekledikleri ilkokula hazırlık çalışmaları şunlardır; Küçük kas becerilerinin gelişmesine yönelik etkinlikler; El kol koordinasyonları; Kalem tutma becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar; Boyama ve çizgi çalışmaları; Kitap, defter kullanımı; Dinleme etkinlikleri; Görsel okula etkinlikleri; Kendini ifade etme, konuşma etkinlikleridir. Bu araştırmada elde edilen bulgular ile Ayhan'ın [3] ve Polat'ın [13] elde ettiği bulgular karşılaştırıldığında öğretmenlerin okul öncesinden beklentilerinin benzer olduğu anlaşılmaktadır.

Veliler birinci sınıfa başlamadan önce ilkokula hazırlık açısından çizgi çalışmaları, boyama çalışmaları, kalem tutma çalışmaları, kesme-yapıştırma etkinlikleri yaptırmaktadır. Veliler ilk okuma yazma öğretimi sürecinde genel olarak çocuklarıyla; kalem tutmada, okula alışmada, harfleri tanıma ve hece oluşturmada, çizgi çalışmalarında ve harflerin doğru yazılışlarında zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Elde edilen bulgular, velilerin okul öncesi eğitimden beklentileri olarak çocuklarının; okula alışması, arkadaşlarıyla kaynaşması, psikomotor becerilerinin gelişmesi, temel kavramları öğrenmesi, ilkokula hazırlık yapması, oyun etkinlikleri ile kaliteli zaman geçirmesi yönündedir. Velilerin büyük çoğunluğu okul öncesi eğitiminin beklentilerini karşıladığını

ifade etmiştir. Bu bulgular Yazar'ın [17] varmış olduğu sonuçlar ile benzer doğrultudadır. Velilerin birinci sınıf öğretmenlerinden beklentileri; saygılı birey yetiştirmesi, oyuna vakit ayırması, öğrencilere eşit yaklaşması, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerini güçlendirmesi, öğrencilere okuma yazma öğretmesi ve öğrencilerin başarılı olmalarını sağlamasıdır.

Okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre okul öncesi eğitimde ilkokula hazırlık açısından öncelikli olarak kazandırılması gereken konular; sosyal davranışlar (okul kuralları, uyum, özgüven, kendini ifade etme, sorumluluk vs.), psikomotor beceriler (kelem tutma, el becerileri, kas gelişimi vs.) ve temel kavramlardır (sayı, örüntü vs.). Okul öncesi eğitimde okuma yazmaya hazırlık açısından genel olarak; çizgi çalışmaları, ses çalışmaları, dikkat çalışmaları, rakamlar, kavram çalışmaları, örüntü ve resim tamamlama etkinlikleri, dinleme etkinlikleri gibi çalışmalar yapılmaktadır. Bu bulgular MEB'de [10] belirtilen okul öncesi öğretmenlerinin sorumlulukları ile benzer doğrultudadır. Okul öncesi öğretmenlerinden elde edilen bulgulara göre okuma yazmaya hazırlık çalışmaları açısından neler yapmak gerektiği konusunda birinci sınıf öğretmenleriyle fikir alışverişinde bulunmadığı görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin tamamının görüşüne göre ailelerin okul öncesi eğitimde materyal sağlama, etkinliklere katılım gibi her konuda kendilerine destek sağladığı sonucuna varılmıştır. Yazar da [17] okul öncesi eğitim programlarında okul-aile işbirliğinin önemi dikkate alınarak aile katılımının öne çıkartıldığını belirtmektedir. Okul öncesi eğitimde ilkokula hazırlık çalışmalarının yürütülmesinde elde edilen bulgulara göre şehir merkezleri ve köylerde farklılıklar göstermektedir. Şehir merkezleri bu konuda daha avantajlı durumdadır. Şehir merkezlerinde köylere göre teknolojik imkânlar daha fazladır, çocukların hazır bulunuşlukları daha yüksektir, materyal bakımından daha avantajlıdır, ailelerin gelir düzeyleri daha yüksektir ve aileler daha bilinçli ve ilgilidir.

Okul öncesi eğitimde ilk okuma yazmaya hazırlarken harflerin yazılışları, hece oluşturma gibi konulara girilmemelidir. İlkokula hazırlıkta öncelikle sosyal davranışlar, psikomotor beceriler ve temel kavramları kazandıracak etkinliklere yer verilmelidir. Köylerde okul öncesi eğitimde ilkokula hazırlık çalışmalarının yürütülmesinde devlet; materyal sağlama, donanım, ailelerin bilinçlendirilmesi gibi konularda çalışmalar yapılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada yer almak istemeyen ancak veri toplama ve analizinde büyük emeği olan Sınıf Öğretmeni Meryem Gürler'e teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- [1] AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı). (1999). *7 ÇOK GEÇ! Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi Üzerine Düşünceler ve Öneriler* (AÇEV, Çev.). İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı. <http://www.acev.org/kaynaklarimiz/arastirmalarimiz-ve-yayinlarimiz> adresinden 08.02.2017 tarihinde erişildi.
- [2] Akyol, H. ve Temur, T. (2008). Ses temelli cümle yöntemi ve cümle yöntemi ile okuma yazma öğrenen öğrencilerin okuma becerilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 80-95.
- [3] Ayhan, Ş. (1998). *İlkokul öğretmenlerinin okul öncesi eğitimi ile ilgili düşünceleri ve okul öncesi eğitimden beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- [4] Başal, H. A. (1992). *Okulöncesi eğitimin bazı değişkenler bakımından etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [5] Bekman, S., Aksu-Koç, A. ve Erguvanlı-Taylan, E. (2002). Türkiye'de okul öncesi eğitimi: hizmete duyulan ihtiyaçların saptanması ve çocuğun dil yetisi düzeyinin değerlendirilmesi araştırma raporu. AÇEV (Anne-Çocuk Eğitim Vakfı). <http://www.acev.org/kaynaklarimiz/arastirmalarimiz-ve-yayinlarimiz> adresinden 08.02.2017 tarihinde erişildi.
- [6] Çelenk, S. (2007). *İlkokuma-yazma programı ve öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [7] Çelenk, S. (2008). İlköğretim okulları birinci sınıf öğrencilerinin ilkokuma ve yazma öğretimine hazırlık düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 83-90.
- [8] Erkan, S. ve Kırca, A. (2010). Okul öncesi eğitiminin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula hazırlanışlarına etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38: 94-106.
- [9] Güneş, F. (1997). Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi. Ankara: Ocak Yayınları.
- [10] MEB. (2006). Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için). (ed. T. Gürkan ve G. Haktanır). Ankara.
- [11] Oral, I., Yaşar, D. ve Tüzün, I. (2016). *Her çocuğa eşit fırsat: Türkiye'de erken çocukluk eğitiminin durumu ve öneriler*. <http://www.acev.org/kaynaklarimiz/arastirmalarimiz-ve-yayinlarimiz> adresinden 08.02.2017 tarihinde erişildi.
- [12] Özden, M. Y. ve Durdu, L. (2016). Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [13] Polat, Ö. (2011). *Okul öncesinde ilköğretime hazırlık*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- [14] Şenol, M. (1999). *Okuma-yazma öğretiminin tasviri bibliyografyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- [15] Yangın, B. (2007). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki altı yaş çocuklarının yazmayı öğrenmeye hazırlanış durumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 294-305.
- [16] Yapıcı, M. ve Ulu, F. B. (2010). İlköğretim 1. sınıf öğretmenlerinin okul öncesi öğretmenlerinden beklentileri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 43-55.
- [17] Yazar, A. (2013). *Okulöncesi eğitim programının ilkokula hazırlık açısından etkililiğinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- [18] Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.